

Viðmerking

Stýrisskipanarlóg og parlamentarísk kreppa

Vit hava fingið eina góða skipan vð nýggju stýrisskipanarlógini, og tað er at vóna, at politikarar liva upp til hesa skipan og ikki leggja upp til mótsetning- ar millum útinnandi og lóggevandi valdið, skrivur Jógvan Sundstein, fyr rver- andi lögmaður í hesi lýsing síni av nýggju stýrisskipanarlógini

Siðani Javnaðarflokkurin fyrri viku siðani fór úr lands- stýrinum hevur nógv verið talað um at skipa nýggja samgongu. Her verður stóðan viðgjörð út frá gamlari vanahugsan, sum var galdandi undir gomlu stýr- isskipanarlógini. Tá var neyðugt við avgjörðum meiriluta í Løgtinginum fyrri at fáa mál samtykt. Ti var eisini (i øllum forðum í praksis) neyðugt við meirilutasamgongum. Tað er nógv broytt við nýggju stýr- isskipanarlógini, og tað sýnist sum um politikarar og serliga fjölmiðlafolk ikki hava gjørt sær greitt, at vit hava fingið nýggjar reglur fyrri politisku skipanina.

Nýggja lógin fekk gildi ólavskudag 1995 og hevur sostatt verið galdandi í næstan eitt ár. Tann eina greinin í lógini – grein 33 – fær gildi ólavskudag 1996. Hendan greinin lýðar so- leidis: „Lögmaður býtur málsoði landsstýrisins millum landsstýrismenninar. Teir sita fyrri málsokjum sínum hvør sær.“

Sik. 2. Lögmaður sam- skipar stáru landsstýr- smanna og boðar í hesum forðum regluliga til lands- stýrisfund, har millum annað øll uppskot lands- stýrisins til lógtingslógir, ríkislogartilmæli og eyka- játanir verða framleidd, áðrenn tey verða lögð fyrri lógtingið.

Sik. 3. Lögmaður hevur efirlit við, at hvør einstakur landsstýrismaður situr fyrri sínum málsoði á lóglingi og fullgöðan hátt.

Gildiskoman av hesi grein setir ávís krav til broytingar av landsstýr- isfyriritingini. Deildirnar í Tinganesi mugu gerast betur forar fyrri at veita teim einstøku landsstýrismonn- unum og lögmanni betur tænastu og betur avgerðar- grundarlag. Eisini má skil- aðurin millum deildirnar gerast greiðari. Hvør lands- stýrismaður fær ábyrgd av sínum málsoði og sínum avgerðum – eisini mótvægis lógtingslóg um ábyrgd landsstýrismanna. Haraft- urat fær lögmaður persón- luga ábyrgd av, at hvør landsstýrismaður arbeidir lóglinga og á fullgöðan hátt.

Ósemjan um hvussu hes- ar umstíngarligu broyting- arnar skulu fremjast var ein partur av orsøkini til, at javnaðarflokkurin tók seg úr landsstýrinum. Hetta hevði við sær, at bæði landsstýrissflokkar og aðrir politikarar, fjölmiðlarnir og fólk sum heild uppfataðu stóðuna sum verandi ein politisk og parlamentarisk kreppa.

At vit hava politiska kreppu er ikki ikomið sein- asta mánaðag. Hon hevur verið meginpartin av tíðini siðani seinasta val. Hinve- gin er tað, at ein flokkur tek- ur seg úr einum landsstýri ikki neyðvendigvis ein parlamentarisk kreppa. Landsstýrið við lögmanni á odda kann bert halda fram, um hann ikki hevur ein tingmeiriluta ímóti sær.

Stýrisskipanin umfatar nógv víðurskifti, bæði lóg- gevandi valdið – lógtingið – útinnandi valdið – lands- stýrið – og dømandi valdið – dómstólarnar. Her skal bert víðgerast spurningar í samband við útnevning av lögmanni og skipan av landsstýri eftir nýggju regl- unum.

Vert er her at leggja til merkis, at núverandi lög- maður er ikki útnevndur, men valdur av lógtinginum eftir gomlu reglunum, sum vóru galdandi í september 1994.

LÓGTINGSFÖRMADURIN Í samband við útnevning av nýggjum lögmanni og har- við skipan av landsstýri er lógtingsformaðurin ein sera týðandi persónur. Lóg- tingsformaðurin er valdur fyrri alt valseið lógtingsins, og kann ikki koyrast frá, uttan 4/5 av tingmonnum- um atkvøða fyrri. Tá ið nýggjur lögmaður skal út- nevast, er tað lógtingsfor- maðurin, sum ger hetta.

ÚTNEVNING AV LÖGMANNI

Sum sagt er núverandi lög- maður valdur eftir gomlu skipanini, men hansara nú- verandi stóða er umfatað av nýggju lógini. Tað vil siga, at hann hevur teir heimildir og skyldur, sum ásettar eru í nýggju stýr- iskipanarlógini. Tað vil mill-

um annað siga, at hann kann uppsiga landsstýr- smenn (dømi: Óli Jacobsen, Jóannes Eidesgaard og Andreas Petersen, allir tó eftir egnari umhøni). Eisini kann hann seta nýggjar landsstýrismenn (dømi: Axel Nolsøe).

Útnevning av nýggjum lögmanni fer fram á tann hátt, at tað lögmansembætið er leyst (si seinri) skal lóg- tingsformaðurin við 10 yrkjadagfreist skjóta upp fyrri lógtinginum tann per- són, sum hann ætlar at út- nevna til lögmann. Hetta ger tingformaðurin aftaná at hava ráðfært seg við teir politisku flokkarnar á tingi. Um uppskot formansins til lögmann ikki fær avgjörð meiriluta (minst 17 atkvøð- ur) ímóti sær, er viðkom- andi lögmaður, og fær ábyrgdina av at skipa landsstýri við at útnevna í minsta lagi 2 landsstýr- smenn afturat sær. Um upp- skot formansins fellur skal hann royna aftur. Um for- maðurin hevur roynt fyra ferðir til fánýtis skal sitandi starvsstjórnarlögmaður útskriva nýval.

NÆR VERÐUR LÖG- MANSEMBÆTIÐ LEYST?

Fyrst skal sigast, at lög- mansembætið ikki av sær sjálvum verður leyst aft- ná nýval. Um lögmaður ikki heldur, at valið hevur gjørd honum ímóti, ella um hann ikki hevur fingið misálit áðrenn valið kann hann vera sitandi. Nakað annað er, at nýggja tingið kann samtykka misálitis- vátan til hansara, um ting- ið metur, at hann túkar val- úrsliðið skeivt.

Lögmansembætið verður fyrst og fremst leyst, tá ein sitandi lögmaður sigur seg frá. Hetta kann hann gera:

1. Av persónligum orsök- um
2. Tá hann ikki fær sín politikkjøgnumfordan
3. Tá hann metir, at hann fer at tapa eina misálitis atkvøðugreiðslu.

Lögmaður skal fara frá, tá hann hevur fingið eina mis- álitisvátan. Lögmaður kann til eina

oghvorja tíð útskriva nýval, men tað er greitt, at hetta politiska vápn skal nýtt við varsemi. Grundlegg- andi krav til ein persón, sum er vorðin lögmaður, má vera, at hann nýtir polit- iskt skil, og er forur fyrri at meta um aðrar politiskar møguleikar hjá einum sit- andi lögtingi. Men serliga í samband við eina misálit- isvátan kann hugsast, at lögmaður útskrivar val fyrri at royna, hvat hevur størri undirtøku millum veljarar, hansara stóðutakan ella meirilutans stóðutakan.

Um lögmaður fær misálit hevur hann kortini bert eina freist uppá eina viku at útskriva nýval. Um hann ikki hevur brúkt hesa freist, skal lógtingsformaðurin fara undir sína procedure. Leggast skal afturat, at lógtingið sjálvt (fleiri fyrri enn ímóti) altið kann útskriva nýval.

Hugsast kann eisini tann stóðan, at lögmaður, ti hann er ónøgður við pol- itisku stóðuna útskrivar ný- val uttan, at hann hevur verið noyðdur at fara frá. Um tingið ikki ger vart við seg, situr hann eisini sum lögmaður aftaná valið. Hetta kann lógtingið forða fyrri við at samtykka eina misálitisvátan, aftaná útskrivingina av valinum, men áðrenn valdagin. Eftir nýggju skipanini kann hetta gerast, ti lógtingið sit- ur altið, líka til nýtt ting er sett, og lógtingssetan er alt árið frá ólavsoku til ólav- søku.

NÚVERANDI STÓÐAN

Stóðan í dag (08.06.1996) er tann, at teir landsstýr- isflokkar, sum eru aftaná, at javnaðarflokkurin er farin burtúrur, hava 11 ting- menn aftanfyrri. Landsstýr- ið sjálvt er mannað við 5 landsstýrismonnnum. Hendan stóðan er ikki í andsegð til stýrisskipanina og kann til hálða fram. Spurningurin er kortini, um nakað fæst av skafti við eina minnilutastjórn av trimum flokkum. Um lög- maður er sannfurdur um, at tað verður politiskt tor- fært ella ómøguligt at ar- beidda, eigur hann at leggja frá sær. Hinvegin kann ein

minnilutastjórn gott ar- beidda væl. Men til hetta krevst eitt gott politiskt handalag av fyrst og fremst lögmanni, men eisini av teim einstøku landsstýr- smonnnum, sum fáa sjálv- støðuga ábyrgd. Og haraft- urat krevst politiskur vilji í lógtinginum. Besta for- treytin fyrri eina minniluta- stjórn er, at ein flokkur skipar hana, i mesta lagi tveir, um teir eru „nær skyldir“ politiskt. Tá gongur arbeiddið lættari í landsstýr- inum, og tíðin og krefturnar kunnu brúkast til at fáa aðrar flokkar í tinginum at taka undir við nýtiligum og neyðugum lógararbeidi.

Órdini **politisk sam- gonga** eiga ti at hvørva úr málinum. Harafturimóti ræður um at skipa lands- stýri, sum ikki hevur ein meiriluta í tinginum ímóti sær. Landsstýrið kann so verða grundað á størri ella minni part av lógtings- monnum ella -flokkum. Hesin partur kann bæði vera ein meiriluti og ein minniluti av samblaða ting- mannatalinum. Eitt fyrri- brigdi sum **samgonga- skjalið** fer eisini at hvørva úr politiska hugaheimin- um. Slík skjøl hava ofta ver- ið, og eru, til størri skaða enn gagn.

HVAT KANN GERAST Í NÚVERANDI STÓÐU?

Sum stóðan er í løtuni eru fleiri møguleikar fyrri skip- anum, sum kunnu halda í styttri ella longri tíð:

1. Núverandi landsstýri heldur fram.
2. Lögmaður sigur seg frá, og lógtingsformaðurin útnevnið annan lög- mann.
3. Lögmaður umskipar landsstýrið og tekur annan (aðrar) flokk uppi.
4. Lögmaður útskrivar ný- val.
5. Lógtingið útskrivar ný- val.

1. Hesin møguleikin er til staðar, men landsstýrið fer neyvan at halda leingi. Stóru møguleiki er eisini fyrri, at lögmaður fær eina misálitisvátan.

2. Hetta átti at verið ein nat- úrlig avleiðing fyrri ein lög- mann, sum kendi politiska ábyrgd. Men núverandi lögmaður hevur sagt, at hann vil ikki gera hetta.

3. Hesin møguleikin verður royndur í løtuni. Roynt verður at fáa Fólkaflokkin uppi verandi landsstýri. Sum seinasta landsstýrið hevur roynt kann ikki rokast við, at hendan loysnin verður heppin. Úr- slitið verður helst eitt fram- hald av teirri gongd, sum verið hevur seinasta árið við ósemyg og klandri í Tinganesi. Tað sama kann rokast við, um aðrir flokk- ar (Miðflokkurin og Kr. Fólkafl.) verða tiknir uppi landsstýrið.

4. Helst tann mest sannlika loysnin av hesi kreppu. Lögmaður verður neyvan „populerur“ millum ting- menn, tá hann útskrivar nýval, men tað mugu teir finna seg í. Tað sær út til, at einasta grund til, at lög- maður kann verða sitandi, er ræðslan hjá meginpart- inum av tingmonnum fyrri við so stuttum skoðbrái (sum kortini er ov langt) at fara út í val. Fylgan verður helst, tá lögmaður hevur útskrivað valið, at tingið samtykkir misálitisvátan til lögmann.

5. Hesin møguleikin er bert formellur og neyvan sann- likur.

Vit hava fingið eina góða skipan við nýggju stýr- isskipanarlógini. Ábyrgdar- býtið er gjørt greiðari, ábyrgdarplasingin er eisi- ini greið. Harafturat hava vit fingið parlamentarism, og tað er at vóna, at polit- iskarar liva upp til hesa skipan og ikki leggja upp til mótsetningar millum út- innandi og lóggevandi valdið. Ofta vil handfaring- in í byrjanini av eina nýskip- an verða avgerandi fyrri, hvussu hon roynist í longd- ini.

08.06.1996
Jógvan Sundstein